

‘Neem meer tijd, pas de taal aan’

Xavier Moonen is sinds december 2016 bijzonder hoogleraar Kennisontwikkeling over Jeugdigen en Jongvolwassenen met Licht Verstandelijke Beperkingen (LVB) en Gedragsproblemen aan de Universiteit van Amsterdam. Een doelgroep van zo'n 400.000 personen. In deze eerste editie van *De Hoogleraar* leggen we hem een aantal vragen voor.

Wat is uw leeropdracht?

“Kennisontwikkeling, zoals de titel al zegt. Ik richt mij op deze jeugdigen en jongvolwassenen, maar ook op de samenleving waarin zij wonen, werken en recreëren.”

Waarom de combinatie LVB en gedragsproblemen?

“Lang niet alle mensen die wij ‘licht verstandelijk beperkt’ noemen hebben gedragsproblemen. Velen leiden een rustig en gelukkig leven. Problemen kunnen ontstaan als de *fit* tussen wat van hen gevraagd wordt en wat zij kunnen en aankunnen er niet is. Dan worden de maatschappelijke opdrachten té moeilijk voor hen en dan kunnen er internaliserende of externaliserende gedragsproblemen ontstaan. Soms zo erg dat er behandeling of therapie nodig is.”

Eerder pleitte u nog voor de afschaffing van de term ‘licht verstandelijke beperkingen’?

“Het is een compromis. We zijn al een aantal jaren bezig met het op de kaart krijgen van de specifieke problemen van mensen met LVB. Door gerichte voorlichting, publicaties en de introductie van screeningsinstrumenten begint dat nu zijn vruchten af te werpen. Daardoor zien gemeenten, justitie en de psychiatrie bijvoorbeeld steeds beter dat er mensen met LVB zijn en dat hier speciale aandacht voor moet zijn. Tegelijkertijd zien we dat het begrip ‘licht verstandelijk beperkt’ aan inflatie onderhevig is en mensen té makkelijk die classificatie krijgen. Dat kan stigmatiserend werken. Ik heb nu het plan om geleidelijk aan mensen en instanties ervan te gaan overtuigen, op grond van argumenten uit onderzoek, dat we beter een andere term kunnen gaan gebruiken. Dat kost nog enige tijd.”

Wat zijn uw onderzoeksplannen voor de komende jaren?

“Het is van belang dat het terrein van het vroegtijdig ingrijpen bij dreigende stagnaties en ontsporingen in de ontwikkeling van

jeugdigen en jongvolwassenen met LVB, alsmede screening, diagnostiek en behandeling, verder wordt verdiept en ontwikkeld.”

Welke verbeteringen zijn er nodig wat betreft screening en diagnostiek?

“Veel instrumenten zijn niet gevalideerd voor gebruik door of bij mensen met LVB. Daar moeten we meer werk van maken. Verder moeten we dynamisch diagnostisch en transdiagnostisch bezig zijn. Oftewel: niet te veel waarde hechten aan een eenmalige afname en vaker kijken. En: diagnostiek uit andere domeinen als medicijnen, maatschappelijk werk en psychiatrie verbinden met pedagogische en psychologische diagnostiek.”

U heeft met collega's het screeningsinstrument SCIL ontwikkeld, voor intelligentie en licht verstandelijke beperkingen. Gaat u hiermee verder?

“De SCIL blijkt aan een grote behoefte te voldoen. We zijn in gesprek over versies in andere landen en andere talen. Daarnaast zouden we graag een betere validering voor twaalf- en dertienjarigen hebben. Maar we zijn ook bezig met screeners voor sociaal aanpassingsvermogen: één op grond van zelfbeoordeling en één op grond van beoordeling door anderen. Dat doet meer recht aan de DSM-5 classificatie van verstandelijke beperkingen.”

Wat is uw advies aan pedagogen, betrokken bij de diagnostiek van jeugdigen en jongvolwassenen met LVB?

“Wees echt geïnteresseerd in degene die voor je zit. Realiseer je dat veel mensen gezien worden in situaties waarin het niet goed met hen gaat en dat dit mogelijk je beeld vertekent. Erken dat ze je het niet altijd makkelijk maken, maar dat dit hun onhandige manier is om zich in deze wereld staande te houden. Geef ze meerdere kansen; soms gaan ze in de fout maar door vertrouwen te geven en volharding te tonen, bereik je ze vaak uiteindelijk toch.”

Uw andere onderzoekslijn is het verdiepen en verder ontwikkelen van behandelingen. Wat is momenteel een veelbelovende interventie?

“Er zijn inmiddels steeds meer interventies die wel blijken of lijken te werken voor mensen met LVB. Zie de databanken ‘effectieve interventies’ van Vilans en het Nederlands Jeugdinstituut. Een kleine, maar mooie is *Sterker dan de kick*, gericht op verslaving, van Noud Frielink. *Oplossingsgericht werken* van John Roeden is een andere. *Motiverende gespreksvoering* lijkt ook geschikt. Meerdere interventies zijn bruikbaar, als ze maar conform onze Richtlijn Effectieve Interventies LVB¹ zijn, die ik met mijn – inmiddels voormalige – studente Marjolein de Wit en mijn goede collega Jolanda Douma gemaakt heb.”

Sinds de nieuwe Jeugdwet zijn gemeenten verantwoordelijk voor de begeleiding van licht verstandelijk beperkten. Wat zijn de kansen voor jeugdigen en jongvolwassenen?

“De kans is maatwerk, de bedreiging is *one size fits all*. Maatwerk vraagt ook om sturen op andere parameters: neem meer tijd, pas de taal aan, maak het overzichtelijk, behoud waar nodig een waakvlamfunctie. Maar stel ook grenzen als regels overtreden worden en bescherm kinderen als hun welzijn in gevaar dreigt te komen.”

Wat is er nodig om de zorg voor hen goed te organiseren?

“*Eigen kracht* is een belangrijk pedagogisch adagium, laat daar geen misverstand over bestaan. Maar té vaak wordt eigen kracht verondersteld. We moeten wel werken aan eigen kracht, maar er niet vanuit gaan dat die er al is bij mensen met LVB en er soms ook niet voldoende is. Gemeenten moet erkennen en herkennen dat ze te maken hebben met mensen met LVB en deskundigheid insluizen in alle systemen die zij inzetten. Dus in de wijkteams, bij de jeugdgezondheidszorg, maar ook bij de mensen achter de loketten. Daarbij moeten ze taal en tempo aanpassen. Hoe we die taal moeten aanpassen, is onderwerp van een aantal onderzoeken die ik nu aan het doen ben. Mensen met LVB hebben dit taalproject *Taal voor Allemaal* gedoopt en dat vind ik een mooie omschrijving. Met dit project willen we veel meer mensen includeren. Dat doet recht aan het VN-verdrag.² Ik sta in dit project open voor samenwerking met collega’s van de NVO. Voel je uitgenodigd!”

Anouk Goemans

1 www.kenniscentrumlvb.nl/kennis-delen/publicaties/product/4-richtlijn-effectieve-interventies-lvb

2 Het VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap is in 2016 door Nederland geratificeerd.

Curriculum Vitae Xavier Moonen

2016 – heden Bijzonder hoogleraar Kennisontwikkeling over Jeugdigen en Jongvolwassenen met LVB en Gedragsproblemen Universiteit van Amsterdam

2014 – heden Bijzonder lectoraat Inclusie van mensen met een verstandelijke beperking Hogeschool Zuyd, Heerlen

2008 – 2016 Docent en onderzoeker Universiteit van Amsterdam

2002 – 2013 Voorzitter NVO, nu erelid

2000 – 2006 Promotieonderzoek naar de behandelervaringen van residentieel opgenomen jeugdigen met LVB

1985 – heden Onderzoeker en beleidsadviseur Koraal Groep, Sittard

